

Sõltumatus, tarkus ja vaikimise nõiaring

Ülle Madise,
õiguskantsler
Viljandi, 7. märtsil 2023

Inimõigused

- ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon + kitsama fookusega konventsioonid
 - laste õiguste konventsioon
 - puuetega inimeste õiguste konventsioon
 - piinamise ja ebainimliku kohtlemise vastane konventsioon
 - pagulasseisundi konventsioon jne
- Euroopa Nõukogu inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon
- Euroopa Liidu põhiõiguste harta
- Eestis: Põhiseadus

→ Kõik inimesed sünnivad vabade ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt. Igaühel on õigus elada, olla vaba ja tunda end turvaliselt.

- diskrimineerimise keeld
- orjapidamise keeld
- kodakondsusetuse vältimine
- julma, alandava, ebainimliku kohtlemise või karistamise keeld
- meeste ja naiste abiellumisõigus
- liikumisvabadus
- õigus kodumaalt lahkuda ja sinna naasta
- kodu puutumatus
- sõnumi saladus
- varjupaigaõigus
- omandiõigus
- mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus
- väljendusvabadus
- süütuse presumptsioon ja aus kohtupidamine
- õigus tööle ja puhkusele
- sotsiaalne turvavõrk ja minimaalne väärikas äraelamine, sh tervishoid
- haridus ja teadus
- kultuur
- rahu ja julgeoleku kaitse

Mis saab, kui inimõigusi rikutakse?

- (õigus)riigis: õiguskaitstesüsteem, kohus, karistus, hüvitamine; kohtuotsuse täitmine tagatakse vajadusel sunniga
- Euroopa Liit: EL Kohus, otsuse täitmine üldiselt tagatakse
- Euroopa Inimõiguste Kohus, välispoliitiliselt oluline otsuseid täita; sündi ei ole (on riike, kes (mõnesid) otsuseid ei täida
- rahvusvaheline kriminaalkohus, tribunamid

„Kohustus kaitsta“: rahvusvahelise üldsuse kohustus sekkuda inimsusevastaste kuritegude jne tõkestamiseks kaalub üles riikide suveräänsuse austamise (sanktsioonid, jõuga sekkumine)

Õiguste kuritarvitamise keeld

Midagi käesolevas konventsioonis ei või tõlgendada selliselt, et see annab mingile riigile, isikurühmale või üksikisikule õiguse tegevuseks või teoks, mille eesmärk on konventsiooniga sätestatud õiguste või vabaduste kaotamine või nende piiramine suuremal määral, kui see on ette nähtud konventsioonis.

Õigusriik

- Vabadus ja vastutus; õigus ja kohustus; inimväarikus
- Õiguste ja vabaduste piiramine: proportsionaalsuse põhimõte
- Võimude lahusus ja tasakaalustatus
- Vaba, hea ja eetiline ajakirjandus ning teadus
- Õiguskindlus ja usalduse kaitse

Õigusriigis peavad kõik piirangud rajanema seadusel ja olema proportsionaalsed. Julgeolek, rahvatervis ega majandus ei ole üheski olukorras loogilist, faktitruud põhjendamist mittevajav õigustus seaduslikkuse ja proportsionaalsuse nõudest loobumiseks.

Rünnak õigusriiklusele

- Inimesed, kes tahavad võimutäiust (hea/halb kavatsus)
- Inimesed, kes lasevad sel juhtuda (avalik arvamus, kodanikuühiskond, ametieetika rikkumine, vaikimise nõiaring)

Valimisõiguslik kodanik vastutab oma riigi ja selle tegude eest!

- Kõlvatu konkurents poliitikas

Miks?

- Pikaajaline ilmajäetuse tunne; kibestumus; võõrandumine (ülemäärane poliitkorrektsus, ebaselgus, ülbus, ...)
- Hirm, viha, igavus, tüdimus, protestivaim, laiskus ...
- Igatsus olemise sügavama tähenduse järele
- Poliitilise kultuuri allakäik, riigimehelikkuse „karistamine“

Inimese õigused vs riigi huvi

- Kas inimest, ta õigusi, vabadusi ülimaldaks pidava liberaalse demokraatia loojang?

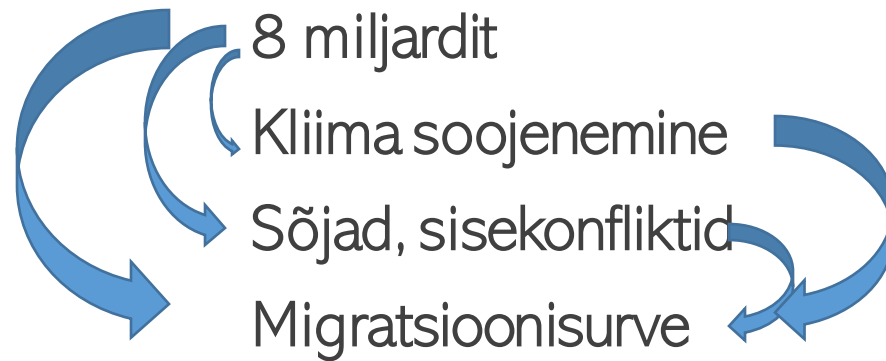
Kui kellegi, üldjuhul poliitilise võimu defineeritud huvi hakkab domineerima õigusriigi üle, inimõigused automaatselt löögi all. NB! Manipulatsiooni (hirmu, viha õhutamine) tulemusel võib rahvas seda esialgu ise justkui soovida.

- Inimese vabaduse asemel esikohale riigi / rahva huvi:

NB! Selle defineerib võim (sageli oma positsiooni huvides ja nii, et see on pikas vaates kahjulik nii riigile, rahvale kui inimestele eraldi)

Inimõiguste tulevik

- Õigusriikluse ja mõistuse üldine allakäik juba enne suuri kriise
- Inimõiguste rikkumise vahendite ja võimaluste lisandumine
- Üleilmsed üksteist võimendavad kriisid

... tulevik 2

- Rahvusvahelise koostöö vormide ja reeglite uuendamine
 - Riikide karistamatuse lõpetamine
 - Kas pagulaskonventsioon, EL reeglid on ajakohased?
 - Kuidas kaitsta inimesi nende relvana kasutamise eest?
 - Kuidas tagada pagulus ja abi neile, kel tõesti seda vaja?
 - Kuidas tagada siseriiklik turvalisus?
 - Kes julgeb küsida, kas immigrant peab kohanema või võib enda järgi paindumist nõuda? Kas piirideta, rahvuskeelteta, konfliktideta maailm on võimalik?
- Õigusriik taaselustada
 - Kõlvatu konkurentsi „äravilistamine“ poliitikas
 - Sõltumatute institutsioonide ja seaduslikkuse kaitse ka kriisides
 - Vaikimise nõiaringist välja! Fakt ja loogika ausse!
- Mõistlikkus ja lahkus

Küsiige palun julgesti!

AITÄH!

www.oiguskantsler.ee

Fragment Paul Kormašovi maalist „Selguses“, 140 x 140, akrüül lõuendil, 2021.